

Βάσω Ανδρούτσου

Συστημική Οικογενειακή Θεραπεύτρια
Ιδρυτικό Μέλος & Πρόεδρος του Συλλόγου
Γονέων Χαρισματικών Παιδιών & της ΚοινΣΕπ Ανήκειν
Μέλος της European Family Therapy Association

Ευάγγελος Βάντζος

Ψυχίατρος
Συστημικός Οικογενειακός Θεραπευτής
Μέλος του Συλλόγου Γονέων Χαρισματικών Παιδιών
& της ΚοινΣΕπ Ανήκειν

Κωνσταντία Μουρτζιλα

Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής
Υπεύθυνη της εκπαιδευτικής δομής «Καρουζέλ» ΚΔΑΠ

Ειρήνη Ράγκου

Νηπιαγωγός – ειδ. Συστημική Οικογενειακή Θεραπεύτρια
Ιδρυτικό Μέλος & Μέλος του ΔΣ της ΚοινΣΕπ Ανήκειν

Αναστάσιος Τσιμάκης

Μηχανικός Η/Υ & Πληροφορικής
Μέλος του Συλλόγου Γονέων Χαρισματικών Παιδιών
Ιδρυτικό Μέλος και Μέλος του ΔΣ της ΚοινΣΕπ Ανήκειν

Νικόλας Τσιμάκης

ειδ. Συστημικός Σύμβουλος
Μέλος του Συλλόγου Γονέων Χαρισματικών Παιδιών
Ιδρυτικό Μέλος και Μέλος του ΔΣ της ΚοινΣΕπ Ανήκειν

[επανα-]προσδιορίζοντας την χαρισματικότητα

**Ψηφιακό Συνέδριο “ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ”
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΨΥΧΙΚΗΣ & ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ**

3 – 5 Ιουλίου 2020

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ;

η έννοια της χαρισματικότητας είναι ασαφής, περίπλοκη και με αμφιλεγόμενο περιεχόμενο. Έχουν αναπτυχθεί πολλές θεωρίες, πληθώρα ορισμών, όρων και τρόπων περιγραφής ανάλογα με την θεώρηση (εκπαιδευτική, κοινωνιολογική, ψυχικής υγείας, κλπ.), αλλά δεν υπάρχει ένας κοινός ορισμός καθολικά αποδεκτός που να είναι πλήρης και να μπορεί να περιγράψει τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους εκδηλώνεται.

σε γενικές γραμμές υπάρχουν τρεις κύριες προσεγγίσεις για τον ορισμό της χαρισματικότητας:

- η παραδοσιακή προσέγγιση:: προτείνει το μονοδιάστατο κριτήριο της **νοημοσύνης**, που ωστόσο δεν έχουμε κατάλληλα εργαλεία για ακριβείς και αξιόπιστες μετρήσεις
- η κλασσική προσέγγιση:: προτείνει την **χρήση ευρύτερων οριοθετήσεων**, όπως για παράδειγμα η δέσμευση στον στόχο ή τα κίνητρα, που ωστόσο μπορεί να είναι απόντα ή να χαθούν στην πορεία, η μπορεί να μην ταυτίζονται με τους στόχους που άλλοι θέτουν
- η πολύ-παραγοντική προσέγγιση: προτείνει τα **κριτήρια εξαιρετικών επιδόσεων** σε μία ή περισσότερες περιοχές (μουσική, ηγεσία, και άλλους τομείς) αλλά γίνεται προφανής η σχετικότητα του όρου, μιας και ένας μαθητής μπορεί να εξαιρετικές επιδόσεις και να χαρακτηριστεί χαρισματικός σε ένα πλαίσιο, αλλά ίσως όχι σε ένα άλλο

πού οφείλεται η χαρισματικότητα; από πού προέρχεται;

γενετικά και κληρονομικά καθορισμένοι παράγοντες συμβάλλουν στον γονότυπο –και αυτό εξηγεί την παρουσία χαρισματικών ατόμων σε όλα τα κοινωνικά και οικονομικά πλαίσια, σε όλες τις κοινότητες, φυλές και έθνη, διαχρονικά από την αρχή της ανθρώπινης ιστορίας. Η νοημοσύνη και οι υψηλές νοητικές ικανότητες είναι φυλοσύνδετα κληρονομούμενα χαρακτηριστικά*, γι' αυτό και γονείς που είναι οι ίδιοι χαρισματικοί έχουν επίσης χαρισματικούς γονείς και παππούδες και δικά τους χαρισματικά παιδιά.

περιβαλλοντικοί παράγοντες συμβάλλουν θετικά ή αρνητικά στον φαινότυπο καθώς το είδος του περιβάλλοντος που το χαρισματικό άτομο βιώνει επιδρά καθοριστικά στην δόμηση της προσωπικότητάς του, και στην ανάπτυξη του δυναμικού του, στα οποία συμβάλει όχι μόνον η γενετική κληρονομιά, αλλά και όλοι οι εξωγενείς παράγοντες, όπως είναι το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο θα μεγαλώσει, το σχολείο του, η γειτονιά του, ο χώρος εργασίας του, η πόλη και η χώρα, η θρησκεία ...

* εντοπίζονται στο χρωμόσωμα X12 στο οποίο εντοπίζονται και οι μεταλλάξεις που σχετίζονται με τις διαταραχές του φάσματος του αυτισμού, το asperger, την ΔΕΠΥ, την διπολική διαταραχή, την σχιζοφρένεια και την ψύχωση, τις διατροφικές διαταραχές ...

πόσοι είναι οι χαρισματικοί

υπάρχει διαφωνία στο ποιοι και πόσοι ανήκουν στην κατηγορία αυτή.

στην θεωρητική κατανομή του γενικού πληθυσμού ως προς το νοητικό πηλίκο (κατανομή Gauss) το 130+ θεωρείται το κατώφλι της χαρισματικότητας –μία ευρέως αποδεκτή παραδοχή 3% - 5%

άλλοι εκτείνουν το εύρος στο 15%, αλλά είναι σημαντικό να επισημανθεί πως στο διάστημα 115 έως 120 (± 3) ανήκουν οι απλώς ευφυείς, αυτοί που θεωρούνται μέρος της αριστείας –αρκετά ευφυείς ώστε να αριστεύουν και να επιτυγχάνουν στην ζωή, αλλά όχι τόσο πολύ ώστε να αντιμετωπίζουν δυσκολίες και προβλήματα στην διαχείρισή της.

στατιστική αναγωγή

από την στατιστική αναγωγή στον ελλαδικό πληθυσμό, προκύπτει πως αντιστοιχούν 325.000 χαρισματικοί στο κατώφλι της χαρισματικότητας (130), 10.000 χαρισματικοί με απόκλιση στο 150, ενώ 3 χαρισματικοί ανήκουν στην ακραία κατηγορία στο 180.

Νοητικό Δυναμικό (ΜΟ 100)	Ποσοστό %	Συχνότητα στον πληθυσμό (1/x)	ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 10.816.286	ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2.122.544	ΜΑΘΗΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 1.980.368
10	0.00000009	1/111.111.111	0	0	0
15	0.00000004	1/20.000.000	0	0	0
20	0.000003	1/3.333.333	3	1	1
25	0.00014	1/714.300	15	3	3
30	0.0006	1/166.700	65	13	12
35	0.0024	1/41.700	260	51	48
40	0.009	1/11.110	973	191	178
45	0.03	1/3.300	3.245	637	594
50	0.09	1/1.110	9.735	1.910	1.782
55	0.25	1/3.330	27.041	5.306	4.951
60	0.6	1/400	64.898	12.735	11.882
65	1.4	1/167	151.428	29.716	27.725
70	3	1/33	324.489	63.676	59.411
75	5.9	1/17	638.161	125.230	116.842
80	11	1/9	1.189.791	233.480	217.840
85	17	1/6	1.838.769	360.832	336.663
90	27	1/4	2.920.397	573.087	534.699
100	50	1/2	5.408.143	1.061.272	990.184
110	27	1/4	2.920.397	573.087	534.699
115	17	1/6	1.838.769	360.832	336.663
120	11	1/9	1.189.791	233.480	217.840
125	5.9	1/17	638.161	125.230	116.842
130	3	1/33	324.489	63.676	59.411
135	1.4	1/71	151.428	29.716	27.725
140	0.6	1/167	64.898	12.735	11.882
145	0.25	1/400	27.041	5.306	4.951
150	0.09	1/1.110	9.735	1.910	1.782
155	0.03	1/3.330	3.245	637	594
160	0.009	1/11.110	973	191	178
165	0.0024	1/41.700	260	51	48
170	0.0006	1/166.700	65	13	12
175	0.00014	1/714.300	15	3	3
180	0.00003	1/3.333.333	3	1	1
185	0.0000004	1/20.000.000	0	0	0
190	0.00000009	1/111.111.111	0	0	0

γιατί δεν έχουν εντοπιστεί;

συνήθως συσχετίζουμε τους χαρισματικούς με υψηλά επιτεύγματα, αλλά::
χαρισματικός είναι ο νομπελίστας – χαρισματικός είναι και το «ρεμάλι» της πλατείας
και χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι:

Albert Einstein

(14 Μαρτίου 1879 – 18 Απριλίου 1955)

διάνοια στην θεωρητική Φυσική,
26 ετών είχε διαμορφώσει την *Θεωρία της*
σχετικότητας

απορρίφθηκε από το Πολυτεχνείο της Ελβετίας
διότι απέτυχε στις εισαγωγικές εξετάσεις
κακός μαθητής
“δεν θα κατάφερνε τίποτα στην ζωή του”

βραβείο Νόμπελ

υπήρξε από τους πιο αναγνωρισμένους και
καταξιωμένους επιστήμονες

William James Sidis

(1 Απριλίου 1898 – 17 Ιουλίου 1944)

παιδί-θαύμα, μαθηματική και γλωσσική **διάνοια**
9 ετών είχε διαμορφώσει την *Θεωρία των τεσσάρων*
διαστάσεων,

έγινε δεκτός στο Χάρβαρντ 11 ετών και πήρε
Διδακτορικό στα 16
εξάίρετος μαθητής
“θα μεγαλουργούσε”

εγκατέλειψε τα πάντα -κοιμόταν στα **παγκάκια της πλατείας**

πέθανε μόνος και ξεχασμένος -επιβεβαιώνοντας την “κατάρρα”
που συνοδεύει τα παιδιά-θαύματα.

τι γνωρίζουμε;

η χαρισματικότητα ΔΕΝ είναι μόνον η νοημοσύνη και ΔΕΝ είναι μόνον οι επιδόσεις, είναι πολλά περισσότερα από μία εκπαιδευτική συμπεριφορά· οι ανεπτυγμένες διανοητικές ικανότητες των χαρισματικών είναι ένα μόνον μέρος της ζωής τους –ο εγκέφαλός τους δεν χρησιμοποιείται μόνον για εκπαίδευση και ακαδημαϊκές αναμετρήσεις, που [πρέπει να] οδηγούν σε υψηλά ακαδημαϊκά επιτεύγματα.

αν και γενικά αναγνωρίζονται ως πιο έξυπνοι (η εκπαιδευτική πλευρά), οι χαρισματικοί ΔΕΝ είναι εκείνα τα καλά και ευγενικά παιδιά που είναι επιμελείς και πρώτοι στην τάξη, που «λένε» πάντα το μάθημα, και πάντα αριστεύουν.

η χαρισματικότητα μπορεί να εκδηλωθεί σε έναν ή περισσότερους τομείς: νοητικό, δημιουργικό, καλλιτεχνικό, ηγεσία ή σε ένα συγκεκριμένο ακαδημαϊκό πεδίο όπως γλώσσα, μαθηματικά, επιστήμες, κλπ., και εμπεριέχει έντονες συναισθηματικές, κοινωνικές και αισθητηριακές πτυχές που δεν αναγνωρίζονται και αγνοούνται στα σχολεία.

οι χαρισματικοί ΔΕΝ είναι «επιτυχημένοι» και ΔΕΝ «μεγαλουργούν», και όταν το κάνουν, δεν είναι χωρίς τίμημα.

ποιος είναι χαρισματικός; πώς θα το βρούμε;

αυτό που βρίσκουμε κοινό σε όλους τους χαρισματικούς είναι
ανεπτυγμένη εγγενής αφομοιωτική και αντιληπτική ικανότητα,
ανεπτυγμένη εγγενής περιέργεια
ανεπτυγμένη εγγενής έντονη παρατηρητικότητα

που διαφοροποιεί τα χαρισματικά άτομα από τους [χρονολογικά] συνομηλίκους
τους από την στιγμή της γέννησής τους ήδη.

τα χαρισματικά παιδιά παρουσιάζουν **διαφοροποιημένη [πρώιμη (?)] ανάπτυξη**
απ' ό,τι τα αναπτυξιακά πρότυπα ορίζουν

που οδηγεί σε **ασύγχρονη αναπτυξιακή πορεία:**

Εξωγενής (η σύγκριση με τους χρονολογικά συνομηλίκους)

Εσωγενής (η σύγκριση με ενδογενή χαρακτηριστικά)

ποιος είναι χαρισματικός; τι παρατηρούμε;

αυξημένη εγρήγορση στο βλέμμα
περπατούν ή/και μιλούν νωρίτερα (αν και κάποια χαρισματικά παιδιά μπορεί να καθυστερήσουν αρκετά να κατακτήσουν την βάδιση ή/και την ομιλία)

ανεπτυγμένο λεξιλόγιο

“αδηφάγα” τάση για ανάγνωση

ερωτήσεις (υπαρξιακού/φιλοσοφικού περιεχομένου) που είναι “δύσκολο” να απαντηθούν

δημιουργική σκέψη

ασυνήθιστες νοητικές ικανότητες

συσχετίζουν ιδέες φαινομενικά άσχετες μεταξύ τους

κάνουν πολύ περισσότερα από ό,τι τα παιδιά της ηλικίας τους

άλλα γνωρίσματα:: αυξημένη ενσυναίσθηση, αυξημένο αίσθημα δικαίου, ώριμο και δηκτικό χιούμορ –που μπορεί να φαίνεται ως ειρωνεία ή σαρκασμός-, επιχειρηματολογία, κριτική σκέψη, τελειομανία, διαφορετική χωρική και χρονική αντίληψη, έλλειψη καλού φυσικού συντονισμού, μοναχικότητα, κ.ά.

ποιος είναι χαρισματικός; τι παρατηρούμε;

διαβάζουν και γράφουν πριν πάνε στο σχολείο

γνωρίζουν ήδη το 25% - [έως το 1000% εάν βρίσκονται πολύ υψηλά στην κλίμακα] της σχολικής ύλης πριν την έναρξη της σχολικής χρονιάς

στην αρχή των σχολικών χρόνων επιδεικνύουν μια εξαιρετική ευκολία στην ολοκλήρωση εργασιών και μία αυξημένη ανάγκη/απαιτήση για πρόκληση και για διαρκή ερεθίσματα, που –αν δεν ικανοποιηθεί–, γρήγορα αντικαθίσταται από **πλήξη** και μπορεί να οδηγήσει ένα χαρισματικό παιδί σε απόσυρση ή σε δύσκολες αντιδράσεις

μπορεί να δυσκολεύονται στην ανάπτυξη φιλιών με τους συμμαθητές και μπορεί να αναζητούν επαφές με μεγαλύτερα παιδιά ή με ενήλικες

μπορεί να αμφισβητούν το νόημα μιας εργασίας ή να την αυθεντία του δασκάλου

μπορεί να κάθονται πολύ ήσυχα ή μπορεί να γίνονται οι «παραξίες» της τάξης

ποιος είναι χαρισματικός; πώς προσδιορίζεται;

τα χαρισματικά άτομα (παιδιά, έφηβοι και ενήλικες)
αυτό-προσδιορίζονται και ετερο-προσδιορίζονται
από (όχι πάντα μετρήσιμα, ωστόσο) **παρατηρήσιμα χαρακτηριστικά**
και από την **συμπεριφορά** τους

- η παρατήρηση και η **καταγραφή** των **εγγενών χαρακτηριστικών** και των **συμπεριφορών** –από τους γονείς, τους φίλους, τον παιδίατρο[?] ή τους εκπαιδευτικούς[?], θα μπορούσε να οδηγήσει στην εύκολη αναγνώριση της χαρισματικότητας ακόμα και σε νεογνά, ακόμη και σε εκείνους τους χαρισματικούς που τα εκπαιδευτικά, κοινωνικά ή/και προσωπικά περιβάλλοντα και συγκυρίες δεν τους έχουν επιτρέψει να *ευ-φυήσουν*

ΚΑΙ

- η **σύγκριση** [με χρονολογικά συνομηλίκους/με ομοίους]
- Αποτυπώνουν τον βαθμό και το είδος της διαφοροποίησης,
- Δίνουν ακριβή εκτίμηση
 - για την **απόκλιση από τα αναπτυξιακά ορόσημα**
 - και για την **σύγκλιση με τα οικογενειακά μοτίβα**
- Και αποτελούν **προβλεπτικούς δείκτες** για τις μελλοντικές δυσκολίες

άδηλα χαρακτηριστικά

έχουν **ευρείες γενικές γνώσεις** και ενδιαφέρον και **περιέργεια** για τον κόσμο, **αφομοιώνουν** μεγάλο όγκο πληροφοριών, μπορούν να μάθουν πολύ εύκολα

απεχθάνονται την **αποστήθιση** και την **επανάληψη**, και αποστρέφονται οτιδήποτε αφορά μηχανιστική απαρίθμηση και **παπαγαλία**

μπορεί να **λύνουν προβλήματα** πολύ **εύκολα** και πολύ **γρήγορα** μπορεί ωστόσο να **δυσκολεύονται να περιγράψουν τα ενδιάμεσα στάδια**

μπορεί να **λύνουν προβλήματα** με πολύ **δομημένο** και πολύ **γραμμικό αναλυτικό τρόπο** και μπορεί να **κάνουν λάθος** σε μια απλή **αριθμητική πράξη**

μπορεί να ασχολούνται με πάρα **πολλά πράγματα ταυτόχρονα** για τα οποία σύντομα χάνουν το ενδιαφέρον τους

μπορεί να **εστιάζουν σε ένα μόνον πεδίο εις βάθος**

μπορεί να έχουν **έντονα** (σε ένταση και σε βάθος) **συναισθήματα, αντιδράσεις και απόψεις**

μπορεί να **μοιάζουν απόμακροι, αδιάφοροι και απαθείς** σε ό,τι συμβαίνει γύρω τους

μπορεί να **επιμένουν** και να **επιδιώκουν το τέλειο**

μπορεί να **βαριούνται** πολύ γρήγορα και να τα **παρατούν μόλις πετύχουν το μίνιμουμ**

...

...

νευροεπιστήμες και χαρισματικός εγκέφαλος

γιατί υπάρχουν τόσο αντιφατικά μεταξύ τους χαρακτηριστικά ?

τι είναι αυτό που επηρεάζει την ικανότητά τους να εστιάζουν, να αναλύουν, να αποφασίζουν, να δρουν και να αντιδρούν με συγκεκριμένους τρόπους στα εξωτερικά αισθητηριακά ερεθίσματα;

οι απαντήσεις βρίσκονται στην δομή και στον τρόπο λειτουργίας του χαρισματικού εγκεφάλου. Ο εγκέφαλος των χαρισματικών είναι δομημένος με διαφορετικό τρόπο. Τα χαρισματικά παιδιά εμφανίζουν αξιοσημείωτα διαφορετικά μοτίβα ανάπτυξης του εγκεφάλου σε σχέση με τα παιδιά με μέση και υψηλή νοημοσύνη, αλλά και μεταξύ τους.

οι νευροεπιστήμες μάς έχουν δώσει τα τελευταία χρόνια μια σειρά απαντήσεων και μπορούμε, βασιζόμενοι σε ερευνητικά και κλινικά δεδομένα, να υποστηρίξουμε πλέον με επιχειρήματα τον άτυπο εγκέφαλο και την άτυπη λειτουργία του εγκεφάλου των χαρισματικών και τις διαφορές στις εκτελεστικές λειτουργίες που εδράζονται στην εγκεφαλική κυριαρχία και μπορούν επίσης να εξηγήσουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι χαρισματικοί σε αισθητηριακά, συναισθηματικά και κοινωνικά ζητήματα και μπορούν να μας πουν γιατί τα χαρισματικά άτομα συμπεριφέρονται διαφορετικά.

ημισφαιρική επικράτηση

είναι το φαινόμενο της ανατομικής και λειτουργικής ασυμμετρίας του εγκεφάλου και των λειτουργιών που κάθε ημισφαίριο επιτελεί*

είναι επίσης γνωστή ως πλαγίωση – πλευρίωση – πλευρικότητα - πλευροποίηση – πλευρική κυριαρχία – πλευρική επικράτηση – εγκεφαλική επικράτηση – ημισφαιρική κυριαρχία

η ασυμμετρία έγκειται στο ότι στο αριστερό ημισφαίριο εδράζονται οι σειριακές λειτουργίες, όπως η επεξεργασία και η παραγωγή του λόγου, ενώ στο δεξιό ημισφαίριο εδράζονται οι ολιστικές λειτουργίες, όπως οπτικοχωρικές και κατασκευαστικές λειτουργίες. Επίσης θεωρείται έδρα των συναισθημάτων.

* φυσικά, αυτή η διχοτόμηση είναι πλασματική -στην πραγματικότητα υπάρχει συμπληρωματική λειτουργική εξειδίκευση των δύο ημισφαιρίων, κατά την οποία και τα δύο ημισφαίρια συμμετέχουν σε κάθε γνωστική λειτουργία, σε διαφορετικό όμως βαθμό.

ημισφαιρική κυριαρχία και λειτουργίες που κάθε ημισφαίριο επιτελεί

αριστερό ημισφαίριο

Λεκτικές
αναλυτικές
λογικές
διεργασίες

Αντίληψη του χρόνου
Ομιλία
Γραφή
Λόγος
Συμβολισμός
Λεκτική μνήμη

Ακρίβεια
Οργάνωση
Επεξεργασία λεπτομερειών

Επικοινωνία κατά κυριολεξία

Ελεγχόμενη συμπεριφορά

Μαθηματικά και Γραμματική

Επιστήμες

δεξιό ημισφαίριο

Οπτική αντίληψη χώρου
Κατανόηση των μεταφορικών
εννοιών
Χιούμορ

Συσχέτιση – σύνθεση εννοιών
Οπτική μνήμη
Αισθητική διάκριση
(ακουστική, χωρική, οπτική,
απτική)
Εξωλεκτική κινησιολογία
(«γλώσσα του σώματος»)
Εκφράσεις προσώπου

Παρορμητική και ριψοκίνδυνη
συμπεριφορά
Συναισθήματα και συγκινήσεις

Δημιουργικότητα
Φαντασία
Ρυθμός
Καλλιτεχνική έκφραση

Τέχνες

ημισφαιρική επικράτηση

(ανατομική και λειτουργική ασυμμετρία του εγκεφάλου)

αριστερό ημισφαίριο σειριακές/γραμμικές λειτουργίες

“ορθολογιστής” χαρισματικός
«γραμμικός», σειριακός, λογικο-
μαθηματικός στοχαστής,
βαθιά αναλυτική διεισδυτική σκέψη,
συγκεκριμένα ενδιαφέροντα,
προσγειωμένος, άκαμπτος,
τελειομανής,
επιμονή στην κυριολεξία,
αυτοπειθαρχία,
απόμακρος,
εσωστρεφής,
μεγάλη συναισθηματική ωριμότητα,
ιδιαίτερες δυσκολίες στην κοινωνική
επικοινωνία και την φανταστική
προβολή,
τα “ήσυχα, ντροπαλά, καλά
παιδάκια”

Επιστήμες

[Asperger, ΥΛΑ, Κατάθλιψη, Ψυχαναγκαστικές
διαταραχές, σχιζοφρένεια, κλπ]

δεξιό ημισφαίριο ολιστικές λειτουργίες

“δημιουργικός” χαρισματικός
σκέψη αθαλ, χαοτική, πολυδιάστατη
πλούσια φαντασία και αδιάκοπη
ροή σκέψης,
δυσκολεύεται να “κατεβάσει τους
διακόπτες”,
πολλά και διαφορετικά ενδιαφέροντα,
αμελής, περιπετειώδης,
παρορμητικός και ριψοκίνδυνος,
ανοργάνωτος,
αναβλητικός,
πάντα αργοπορημένος,
πολύ εξωστρεφής, πολύ ομιλητικός
και πολύ κοινωνικός,
“είρωνας” και σαρκαστικός,
τα «ανήσυχα, αγαπητά, χαοτικά
παιδιά ταραξίες”

Τέχνες

[Δυσλεξία, ΔΕΠ-Υ, Αγχώδεις διαταραχές,
διπολική διαταραχή, ψύχωση, κλ.π]

ΜΙΚΤΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΤΙ ΚΑΝΕΙ ΤΟΥΣ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΟΥΣ ΝΑ «ΧΑΝΟΝΤΑΙ»

- **ιδιαιτέρος και πολύπλοκος τρόπος σκέψης και κατανόησης**

όχι μόνο **σκέφτονται** διαφορετικά αλλά και **αισθάνονται διαφορετικά**. Σε μια κοινωνία ωστόσο που εκτιμά ιδιαίτερα την “ομοιογένεια”, οι χαρισματικοί μπορεί να αισθάνονται ότι **δεν γίνεται αποδεκτή και κατανοητή η ίδια τους η ύπαρξη**, η περιέργειά τους, ο αντισυμβατικός και “αιρετικός” τρόπος που μπορεί να σκέφτονται και να λειτουργούν, η εμμονή στην τελειότητα, η ανάγκη για δικαιοσύνη και νόημα στη ζωή, και αυτό μπορεί να έχει ως συνέπεια, να **αμφιβάλλουν για τον εαυτό τους** και να **αμφισβητούν την αληθινή τους φύση**

- **διαρκής πλήξη και ανία και έλλειψη ερεθισμάτων**

Οι χαρισματικοί μαθητές μπορεί να είναι τόσο προχωρημένοι σε σχέση με τους χρονολογικούς συμμαθητές τους, ώστε να γνωρίζουν τη μισή και παραπάνω ύλη πριν αρχίσει καν το σχολικό έτος. Η πλήξη και η ανία μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα χαμηλές επιδόσεις και κακούς βαθμούς.

Ο Α. πήγε στην πρώτη Δημοτικού γνωρίζοντας τυφλό σύστημα στον υπολογιστή και πέρασε όλα τα σχολικά του χρόνια κάνοντας κυκλάκια στο θρανίο τα οποία έσβηνε στο διάλειμμα για να τα επαναλάβει την επόμενη ώρα. 12.500 ώρες στο σχολείο «ήταν κατά κανόνα μια βαρετή υπόθεση» για εκείνον.

ΤΙ ΚΑΝΕΙ ΤΟΥΣ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΟΥΣ ΝΑ «ΧΑΝΟΝΤΑΙ»

- **ψυχοκινητικές/αισθητηριακές/διανοητικές/συναισθηματικές/υπαρξιακές ευαισθησίες (υπερ-ευαισθήσιες Dabrowski)**
τύποι «εντάσεων», που ο Πολωνός ψυχολόγος Kamiriez Dabrowski αναγνώρισε, και παρατηρούνται έντονα στα χαρισματικά παιδιά
τείνουν να έχουν παραπάνω από έναν –αν και συνήθως ένας τύπος είναι κυρίαρχος
Οι υπερευαίσθιες αυτές μπορεί να γεννούν πολλές **συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες**
- προκλήσεις από την (εσωγενή/εξωγενή) ασύγχρονη ανάπτυξη
τα χαρισματικά αντιμετωπίζουν τα ίδια **τυπικά αναπτυξιακά θέματα** με όλα τα άλλα παιδιά. Όπως όλα τα παιδιά, θα περπατήσουν, θα μιλήσουν, και θα κοινωνικοποιηθούν[?] καθώς μεγαλώνουν. Αλλά τα χαρισματικά παιδιά θα το κάνουν **σε διαφορετικό χρόνο και με διαφορετικό τρόπο από τους συνομηλίκους τους**, και αυτό δημιουργεί μια άτυπη **ΕΞΩΓΕΝΗ** αναπτυξιακή πρόκληση
Η συναισθηματική και κοινωνική τους ανάπτυξη μπορεί να μην συμβαδίζει με την νοητική τους. Έτσι, για παράδειγμα, ένα 15χρονος έφηβος μπορεί να έχει διανοητική ηλικία 25χρονου και συναισθηματική ηλικία 5χρονου. Αυτό δημιουργεί μια άτυπη **ΕΝΔΟΓΕΝΗ** αναπτυξιακή πρόκληση

ΤΙ ΚΑΝΕΙ ΤΟΥΣ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΟΥΣ ΝΑ «ΧΑΝΟΝΤΑΙ»

- απουσία κατάλληλων εργαλείων εκτίμησης
τα περισσότερα τεστ νοημοσύνης «μετρούν» τη συγκλίνουσα, αναλυτική και ακαδημαϊκή σκέψη. Άρα τα άτομα με αποκλίνουσα σκέψη, φαντασία ή καλλιτεχνικές ικανότητες υπολείπονται στις μετρήσεις
- έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με την χαρισματικότητα και τις δυσκολίες που παράγονται, που έχει σαν συνεπακόλουθο
- έλλειψη κατανόησης από γονείς, εκπαιδευτικούς αλλά και τους ειδικούς
- όλα τα πλαίσια μπορεί να είναι δυσλειτουργικά για τον χαρισματικό (οικογένεια, το σχολείο, το εργασιακό περιβάλλον, οι φίλοι, οι συντροφικές σχέσεις, η κοινότητα)

και αυτό τον καθιστά διαρκώς ευάλωτο

χαρισματικοί μαθητές και υποεπίδοση

χαρισματικοί μαθητές και εγκατάλειψη του σχολείου

το φαινόμενο δείχνει εντελώς αντιφατικό, κυρίως επειδή χαρισματικότητα και χαμηλές επιδόσεις/αποτυχία/και εγκατάλειψη θεωρούνται εξ' ολοκλήρου αντίθετες.

τα χαρισματικά παιδιά στην πραγματικότητα βρίσκονται σε μια διαρκή στέρηση, μια διαρκή πενία, και μπορεί να υποστούν ψυχολογική βλάβη και μόνιμη αποδυνάμωση των ικανοτήτων τους

οι μόνιμα ανεκπλήρωτες μαθησιακές ανάγκες τους οδηγούν σε «παραίτηση».

χαρισματικοί μαθητές και υποεπίδοση*

χαρισματικοί μαθητές και εγκατάλειψη του σχολείου

οι χαρισματικοί μαθητές έχουν **επιδόσεις χαμηλότερες από τις αναμενόμενες**, και κατά κανόνα **«αποτυγχάνουν» στις εξετάσεις**

η ασυμφωνία μεταξύ μαθησιακού στυλ και εξεταστικής διαδικασίας θα οδηγήσει τον χαρισματικό μαθητή να αποτύχει

Γιατί συμβαίνει αυτό:

Μια κατηγορία χαρισματικών μαθαίνουν “δομημένα”, θα υποδείξουν με ακρίβεια τα βήματα αλλά μπορεί να κάνουν λάθος στην τελική απάντηση. Άλλοι μαθαίνουν αισθητηριακά, μπορεί να παραλείψουν τα ενδιάμεσα στάδια και να μην είναι σε θέση να εξηγήσουν πως έφτασαν στη σωστή απάντηση.

συχνά **εγκαταλείπουν το σχολείο**

(μέχρι την Δ' Δημοτικού τα μισά περίπου χαρισματικά παιδιά έχουν νοητικά εγκαταλείψει το σχολείο ήδη, στις τελευταίες τάξεις του Γυμνασίου και τις δύο πρώτες τάξεις του Λυκείου το 20% των χαρισματικών παιδιών θα έχει εγκαταλείψει το σχολείο και φυσικά)

* η ασυμφωνία ανάμεσα στο δυνητικό και στο πραγματικό επίπεδο ακαδημαϊκής κατάρκτησης, είναι γνωστή ως «υποεπίδοση»

οι δυσκολίες

τα χαρισματικά άτομα **ενώ διαφέρουν από τον μέσο όρο**, συνήθως κρίνονται από ένα σύνολο προτύπων που βασίζονται σε δεδομένα που αφορούν τον γενικό πληθυσμό.

αυτό που μπορεί να χαρακτηρίζεται ως παθολογικό στο γενικό πληθυσμό αποτελεί «φυσιολογικό» για το χαρισματικό άτομο

συνήθως, εκείνα **τα χαρακτηριστικά που κάνουν κάποιον χαρισματικό, είναι και εκείνα που** οι άλλοι **ζητούν** από το χαρισματικό άτομο **να αλλάξει ή/και να απαρνηθεί.**

**Ο χαρισματικός, εάν είναι ο εαυτός του δεν θα “ανήκει”
εάν “ανήκει” δεν θα είναι ο εαυτός του**

και αυτό έχει ως αποτέλεσμα συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες που εδράζονται σε χρόνια και διαρκή αισθήματα απογοήτευσης και ματαιώσης, έλλειψη πληρότητας, μοναξιά, έντονη δυσαρέσκεια και δυσφορία, χαμηλή αυτοεκτίμηση, άγχος, προβλήματα σχέσεων, «αποτυχία» στο σχολείο, στο πανεπιστήμιο, στον εργασιακό και κοινωνικό χώρο.

οι δυσκολίες

οι **δυσκολίες** που σαφώς ανακύπτουν, **αποτελούν δευτερογενή εγγενή χαρακτηριστικά** της χαρισματικότητας, σχετίζονται με τα ιδιαίτερα πολύπλοκα ασύγχρονα –ενδογενή και εξωγενή– αναπτυξιακά χαρακτηριστικά τους

οι χαρισματικοί βρίσκονται σε μια διαρκή **στέρηση** που μπορεί να οδηγήσει σε μόνιμη αποδυνάμωση των ικανοτήτων τους και έχει επιπτώσεις στην **επίδοσή** τους στα σχολικά τους μαθήματα, αλλά και στην μαθησιακή ή/και συμπεριφορική τους ανταπόκριση (πλήττουν, κουράζονται, όλα εύκολα)

οι μόνιμα **ανεκπλήρωτες** –μαθησιακές, συναισθηματικές, κοινωνικές, επικοινωνίας, συντροφικότητας, αίσθημα του «ανήκειν»,– **ανάγκες** τους τούς οδηγούν σε **«παραίτηση»**

εάν οι δυσκολίες είναι ιδιαίτερα οξυμένες θα οδηγήσουν ενδεχομένως τον χαρισματικό σε αξιολόγηση όπου, συχνά, θα θεωρηθούν εσφαλμένα μαθησιακές δυσκολίες, ΔΕΠΥ, συναισθηματική ανωριμότητα, χαρακτηριστικά στο Φάσμα του Αυτισμού, συναισθηματικές διαταραχές/διαταραχές διάθεσης, προβλήματα συμπεριφοράς και θα λάβουν αντίστοιχες, εσφαλμένες διαγνώσεις

ή θα εκληφθούν λανθασμένα ως ενδείξεις παθολογίας (κατάθλιψη, ψυχαναγκαστική διαταραχή, αγχώδεις διαταραχές, διπολική διαταραχή, σχιζοφρένεια, κλπ.)

η 'αξιολόγηση'

τεστ νοημοσύνης και Δείκτης Νοημοσύνης

χρειαζόμαστε μια σειρά διαγνωστικών εργαλείων για μια όσο το δυνατόν πλήρη εκτίμηση, τα εργαλεία και οι τεχνικές αξιολόγησης (τεστ νοημοσύνης) είναι ανεπαρκή ή/και ακατάλληλα να μας βοηθήσουν να διαγνώσουμε την χαρισματικότητα

τα **τεστ νοημοσύνης** μετρούν την "επίδοση" στην επίλυση **τεχνητών προβλημάτων** που δίνονται σε ένα τεχνητό περιβάλλον και ΔΕΝ προσεγγίζουν τις οικοδομητικές διεργασίες

οι χαρισματικοί μπορεί –για διάφορους λόγους– να "αποτύχουν" να ανταποκριθούν και να αποδώσουν το πραγματικό δυναμικό τους

τα τεστ νοημοσύνης παράγουν μόνον μία μέτρηση (ΔΝ)

ο ΔΝ –παρά τα αντιθέτως θεωρούμενα:

ΔΕΝ αποτελεί προβλεπτικό δείκτη μελλοντικών συμπεριφορών ή ακαδημαϊκών επιτευγμάτων.

ΔΕΝ μας δίνει πληροφορίες για το γνωστικό/μαθησιακό δυναμικό του εξεταζόμενου.

η ‘αξιολόγηση’ – τα προβλήματα

η χαρισματικότητα δεν περιλαμβάνεται στις διαγνωστικές κατηγορίες

οι υπηρεσίες (ΚΕΣΥ, ΣΔΕΥ, ΕΔΕΑΥ, Κοινοτικά Κέντρα, κλπ.)

- μπορούν να αρνηθούν αιτήματα αξιολόγησης για χαρισματικότητα
- δεν αναφέρουν στην αξιολογική έκθεση τον ΔΝ
- τείνουν να αγνοούν τον υψηλό ΔΝ
- εστιάζουν στις δυσκολίες και στα προβλήματα που αντιμετωπίζει το παιδί ή/και οι εκπαιδευτικοί και θα αγνοήσουν τον παράγοντα χαρισματικότητα

οι προτάσεις της διεπιστημονικής ομάδας –λόγω της απουσίας νομοθετικού πλαισίου– δεν έχουν εφαρμογή στο επίσημο σχολικό πλαίσιο

η κατάσταση στην Ελλάδα

η εκπαίδευση των χαρισματικών παιδιών, αποτελεί διεθνώς αντικείμενο της Ειδικής Αγωγής, αφού τα χαρισματικά παιδιά έχουν ιδιαίτερες [ειδικές] ανάγκες που απαιτούν ειδικές μεθόδους διαχείρισης, ειδική εκπαίδευση δηλαδή.

στην Ελλάδα, η **Ειδική Εκπαίδευση** αφορά, και είναι **προσανατολισμένη, αποκλειστικά** στα άτομα με **υστέρηση/ανεπάρκειες** (νοητικές ή σωματικές)

οι χαρισματικοί μαθητές, παρόλο που ο αριθμός τους δεν είναι μικρός, αγνοούνται πλήρως από το εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο στέκεται αδιάφορο και περιφρονητικό απέναντι στις ανάγκες τους, αποκλειστικά προσανατολισμένο σε μια μαθησιακή διαδικασία προσαρμοσμένη στις ανάγκες των τυπικής ανάπτυξης μαθητών

οτιδήποτε προτείνεται ως εξατομικευμένη εκπαιδευτική μεταχείριση επαφίεται στην καλή προαίρεση των εκπαιδευτικών να το εφαρμόσουν

το νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα

Ο νόμος 3699/2008 για την Ειδική Αγωγή στο άρθρο 3 παρ. 3 αναφέρει ότι «Μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι οι μαθητές που έχουν μία ή περισσότερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα ανεπτυγμένα σε βαθμό που υπερβαίνει κατά πολύ τα προσδοκώμενα για την ηλικιακή τους ομάδα».

Οι διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που προτείνονται για τους μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες **δεν ισχύουν για τους χαρισματικούς** αφού στο τέλος της παραγράφου αναφέρεται ότι «στους μαθητές αυτούς δεν έχουν εφαρμογή οι λοιπές διατάξεις του παρόντος νόμου»

12 χρόνια μετά την έκδοση του ν. 3699/2008,
δεν έχουν ληφθεί οι αναγκαίες και επιβεβλημένες νομοθετικές ρυθμίσεις
δεν υπάρχει καμία μέριμνα
δεν εντάσσονται σε καμία κατηγορία
είναι ένας αόρατος πληθυσμός

τα Πρότυπα Σχολεία δεν αφορούν και δεν απευθύνονται σε χαρισματικούς μαθητές αλλά σε άριστους

πρέπει να δημιουργήσουμε πλαίσια που θα «υποστηρίζουν» τη χαρισματικότητα?

όπως και κάθε άλλο παιδί, τα χαρισματικά θα περάσουν
περισσότερες από 12.000 ώρες στο σχολείο

έχουν το δικαίωμα
και είναι υποχρέωση της Πολιτείας να διασφαλίσει
εκπαιδευτικά πλαίσια στα οποία **η μαθησιακή διαδικασία,**
θα **παρουσιάζει ενδιαφέρον** για τα χαρισματικά παιδιά.

ένα συστημικό μοντέλο για την χαρισματικότητα

1. Πρώιμη ανίχνευση

- Καθολικά τεστ (screening) σε όλα τα παιδιά από τους παιδιάτρους ή/και κατά την έναρξη της προσχολικής εκπαίδευσης
 - Γενικά τεστ για το 30%
 - Ομαδικά τεστ για το 10%
 - Ατομικά τεστ για το 3%

2. Διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις

κατάλληλες του είδους και του βαθμού διαφοροποίησης τροποποιήσεις των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών, των μεθόδων διδασκαλίας, των μαθησιακών δραστηριοτήτων, ανταποκρινόμενες στις διαφορετικές ανάγκες του κάθε μαθητή και αποβλέποντας στην όσο το δυνατόν καλύτερη οικοδόμηση της γνώσης για κάθε παιδί εντός ή εκτός σχολικού πλαισίου

ένα συστημικό μοντέλο για την χαρισματικότητα

2α Διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις εντός σχολικού πλαισίου

Εμπλουτισμός (ανάπτυξη ιδεών και γνώσεων ανώτερων γνωστικών διεργασιών – διαφοροποιημένο αναλυτικό πρόγραμμα)

Επιτάχυνση (ολοκληρώνει ένα τομέα νωρίτερα από τους τυπικούς συνομηλίκους του)

*Πρώιμη ένταξη στο Νηπιαγωγείο ή στην Α' Δημοτικού

*Υπερπήδηση τάξης/τάξεων

*Υπερπήδηση τάξης/τάξεων σε συγκεκριμένο μάθημα/γνωστικό αντικείμενο
(μαθητές με ειδικές ικανότητες σε συγκεκριμένους τομείς)

*Συμπύκνωση ύλης κατά μάθημα/κατά τάξη

Ομαδοποίηση (εγγύτητα στις νοητικές ικανότητες)

*Ομάδα χαρισματικών μαθητών σε τυπικό σχολείο

στην κανονική τάξη ή σε χωριστό τμήμα –αντίστοιχο του τμήματος «ένταξης»

*Εμφωλευμένος χώρος (χώρος-καταφύγιο)

δραστηριότητες εμπλουτισμού, σε χώρο με κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή και πηγές, υλικό για μελέτη, παρακολουθούν σεμινάρια, εκπνούν συνθετικές εργασίες κάτω από την καθοδήγηση ενός δασκάλου

*Ομάδες/Ομίλοι ενδιαφερόντων

*“Εξειδικευμένα” σχολεία

τυπικό ακαδημαϊκό πρόγραμμα **και** ειδικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες (π.χ. μουσικά/αθλητικά/καλλιτεχνικά σχολεία)

ένα συστημικό μοντέλο για την χαρισματικότητα

2β Διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις εκτός δομημένου σχολικού πλαισίου

- * Εκπαίδευση κατ' οίκον (δομημένη ή βάσει ατομικού ρυθμού)
- * Εκπαίδευση εξ αποστάσεως (δομημένη ή βάσει ατομικού ρυθμού)
ένας ολόκληρος κόσμος ευκαιριών ανοίγει για τους χαρισματικούς
- * Ανεξάρτητη μετάβαση στην επόμενη εκπαιδευτική βαθμίδα μετά από εξετάσεις
- * Mentoring
- * Θερινά προγράμματα

3. Συμβουλευτική Επαγγελματικού Προσανατολισμού

4. Συμβουλευτική και Θεραπευτική υποστήριξη

ατομική υποστήριξη και υποστήριξη οικογένειας, ομάδες γονέων χαρισματικών παιδιών, ομάδες χαρισματικών εφήβων, ομάδες εκπαιδευτικών

5. Εκπαίδευση της εκπαιδευτικής κοινότητας και των ειδικών

Η χαρισματικότητα

ΔΕΝ είναι ταμπέλα,

ΔΕΝ είναι αναπτυξιακό στάδιο που θα διανυθεί και θα ολοκληρωθεί,

ΔΕΝ είναι διαταραχή,

ΔΕΝ είναι παθολογία.

Η χαρισματικότητα είναι

ταυτότητα

Βιβλιογραφία

- Ανδρούτσου, Β. & Ζώη, Ε. (2018). "Συμβουλευτική χαρισματικών ενηλίκων: μελέτη περίπτωσης". 1η Ημερίδα "Γέφυρες ενότητας στη Συμβουλευτική". Ελληνική Εταιρεία Συμβουλευτικής και Εργαστήριο Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, Συμβουλευτικής και Έρευνας του ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Ιωάννινα, 20.10.2018.
- Ανδρούτσου, Β. & Ζώη, Ε. (2018). Κατανοώντας τον εγκέφαλο των χαρισματικών. 1ο Διεπιστημονικό Συμπόσιο "Πώς Μαθαίνει ο Εγκέφαλος - ΠΜΕ". Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων-ΤΕΙ Ηπείρου - Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Ηπείρου, Ιωάννινα, 01-03.06.2018.
- Ανδρούτσου, Β., & Ζώη, Ε. (2017). Αφυπνίζοντας τον κοιμώμενο γίγαντα : Συμβουλευτική σε χαρισματικούς ενήλικες. 1ο Συνέδριο Counseling - Coaching : Διαμεσολάβηση και Διευκόλυνση : Γεφυρώνοντας τις διαφορές για μια νέα Συμβουλευτική της Κρίσης. Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Επαγγελματικά Προγράμματα Ενδυνάμωσης και Συμβουλευτικής, Θεσσαλονίκη, 7-8.10.2017.
<http://giftedchildreng.blogspot.gr/2017/10/blog-post.html>
- Ανδρούτσου, Β., Καστάνοβα, Μ., Νίκα, Γ. (2017). *Cheetahs στην Αίθουσα. Τα Χαρισματικά Παιδιά στην Εκπαίδευση: Ελλείψεις και Παραλείψεις*. 1ο Επιστημονικό Συνέδριο "Έρευνα και Καινοτομία στην Παιδοψυχολογία και την Παιδοψυχιατρική-Διεπιστημονικές προσεγγίσεις και Προοπτικές", Θεσσαλονίκη, 18-19.02.2017. <http://giftedchildreng.blogspot.gr/2017/02>
- Ανδρούτσου, Β. (2017). Συμβουλευτική χαρισματικών ατόμων. Σεμινάριο στα πλαίσια του Τετραετούς Επαγγελματικού Προγράμματος Εκπαίδευσης στη Συστημική – Οικογενειακή Θεραπεία του ΚΕΣΥΘΕΣ. (Αδημοσίευτη).
- Ανδρούτσου, Β., Νίκα, Γ., Φωτοπούλου, Β., & Καστάνοβα, Μ. (2016). Βραχεία θεραπεία εστιασμένη στη χαρισματικότητα. 9ο Ευρωπαϊκό Συνέδριο EFTA, Αθήνα, 28.09 – 01.10.2016.
<http://giftedchildreng.blogspot.gr/2017/01/blog-post.html>
- Ανδρούτσου Β., Τσάκωνα Ε., Μπαντέλη Ρ., & Δήμου Α. (2015). Διπλή Διαφοροποίηση, Λανθασμένες Διαγνώσεις, και Εργαλεία Αξιολόγησης της Χαρισματικότητας. 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΨΕΒΕ "Ψυχολογία και Εκπαίδευση". Ιωάννινα, 9-11.10.2015. <http://giftedchildreng.blogspot.gr/2015/10/blog-post.html>
- Ανδρούτσου, Β. (2014). Χαρισματικά παιδιά : παιδιά σε κίνδυνο. Διπλωματική εργασία στα πλαίσια του Τετραετούς Επαγγελματικού Προγράμματος Εκπαίδευσης στη Συστημική – Οικογενειακή Θεραπεία της ΕΣΥΘΕΠΑΣ (Αδημοσίευτη).

Βιβλιογραφία

- Dqbrowski, K. (2015). *Personality-Shaping Through Positive Disintegration*. Red Pill.
- Dqbrowski, K., & Tillier, W. (2017). *Positive Disintegration*. Bassett.
- de Souza, D. (2009). *How the gifted brain learns*. 2nd ed. Corwin
- Ζώη, Ε., & Ανδρούτσου, Β. (2017). *Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά χαρισματικών παιδιών που οδηγούν σε λανθασμένες διαγνώσεις*. 1^ο Συνέδριο Counseling - Coaching : Διαμεσολάβηση και Διευκόλυνση : Γεφυρώνοντας τις διαφορές για μια νέα Συμβουλευτική της Κρίσης. Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Επαγγελματικά Προγράμματα Ενδυνάμωσης και Συμβουλευτικής, Θεσσαλονίκη, 7-8.10.2017.
<http://giftedchildreng.blogspot.gr/2017>
- Jacoby, H. (2018). *Beyond 'Gifted' and 'Ungifted': Asking Appropriate Questions and Appropriate Behavior*. Xlibris.
- Mendaglio, S., Peterson, J., (2007). *Models of counseling gifted children, adolescents and young adults*. Waco: Prufrock.
- Montgomery, D. (2015). *Teaching Gifted Children with Special Educational Needs: Supporting dual and multiple exceptionality*. Routledge.
- Robinson, W., & Campbell, J. (2010). *Effective Teaching in Gifted Education: Using a Whole School Approach*. Routledge.
- Siegle, D.B., Davis, G.A., & Rimm, S. R. (2013). *Education of the gifted and talented*. Pearson
- Streznewski, M. (1999). *Gifted Grownups*. New York: Wiley and Sons.
- Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων Χαρισματικών και Ταλαντούχων Παιδιών.
<http://giftedchildreng.blogspot.gr> (©2014 – 2020).
- Τόμπρου, Δ.-Μ. (2013). *Μελέτη λειτουργικής πλευρίωσης σε παιδιά υψηλής, μέσης και χαμηλής νοημοσύνης με τη χρήση συμπεριφορικών δεικτών και απεικόνισης εγκεφάλου*. Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Σχολή Επιστημών Αγωγής. Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- Yermish, A. (2010). *Cheetahs on the Couch: Issues Affecting the Therapeutic Working Alliance With Clients Who Are Cognitively Gifted: Thesis*. Massachusetts School of Professional Psychology.
- Φουστάνα, Α. & Παπαδάτος, Γ. (2012). *Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό: Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο*. Αθήνα: Πεδίο
- Webb, J.T., Amend, E.R., & Baljan, P. (2016). *Misdiagnosis and Dual Diagnoses of Gifted Children and Adults: ADHD, Bipolar, OCD, Asperger's, Depression, and Other Disorders*. Anodyne

Επικοινωνία:

Βάσω Ανδρούτσου

Συστημική Οικογενειακή Θεραπεύτρια

Ιδρυτικό Μέλος & Πρόεδρος του Συλλόγου Γονέων Χαρισματικών Παιδιών & της
ΚοινΣΕπ Ανήκειν

Εργαστηριακό Μέλος του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Μέλος της European Family Therapy Association

698 57 57 285

vandrout@yahoo.gr

SM: Vasso Androutsou

URL: <http://giftedchildrengri.blogspot.gr>

FB: [Σύλλογος Γονέων Χαρισματικών και Ταλαντούχων Παιδιών](#)